

Entrevista a Francesc Candel

Per Eva Piquer

Avui, 18/01/2001

E.P. *¿El sant de la mare Margarida es basa en el que va sentir explicar al pare d'un amic?*

F.C. Es basa en el que em va explicar un amic a partir del que li havia explicat el seu pare. Però ell només em va explicar que el diumenge 19 de juliol de 1936 el seu pare va salvar la vida a unes monges. A "La Vanguardia", molt temps després, vaig llegir que Anton Trabal, dirigent històric d'Esquerra, havia acollit monges disperses, i que havia ballat amb una superiora. Aquests dos fets puntuals van donar peu a la meua novel·la. És cert que recorro molt a la realitat per fer ficció. Reinvento la realitat i arriba un moment que fins i tot jo arribo a creure que va passar a la meua manera. Amb raó es diu que la novel·la és la mentida que s'assembla més a la veritat.

E.P. Quan fa articles, ¿explica la veritat o també hi afegeix elements de collita pròpia?

F.C. En un article no pots dir mentides, perquè la informació que aportes es pot contrastar. De vegades per raons d'espai potser no dic tota la veritat.

E.P. ¿Se sent més còmode explicant veritats als articles o explicant mentides que semblen veritat a les novel·les?

F.C. No sóc molt imaginatiu, em trobo millor explicant veritats o històries que tinguin un rerefons de veritat. Si volgués fer una novel·la sobre l'aristocràcia, hauria d'anar a uns quants banquets per documentar-me.

E.P. Els personatges d'aquest nou llibre pertanyen al seu món de sempre, el de les classes populars. ¿Ho fa per militància o perquè no sabia escriure de cap altre grup social?

F.C. Segurament no sabia escriure de res més. Fins i tot els escriptors que semblen més imaginatius (com els autors de novel·les policíiques o de ciència-ficció) parteixen de realitats que els són properes. Jo no ho faig per militància, perquè és una paraula que no m'acaba d'agradar, però sí que he pres partit per la gent desvalguda, pels últims de la fila. De tota manera, no sempre parlo dels mateixos temes. La meua primera novel·la parlava dels nois i noies que volien ser artistes. esclar que sempre hi ha alguna cosa que et delata, com l'escenari on passa l'acció. Així com García Márquez té el seu Macondo i Faulkner té aquell comtat de nom impronunciable [Yoknapatawpha], jo tinc la Zona Franca. A novel·les on he intentat dissimular els escenaris, m'ha estat impossible, perquè és l'únic món que retinc a la memòria.

E.P. ¿Porta amb orgull l'etiqueta de ser la veu dels marginats?

F.C. La porto amb rubor. Em poso vermell quan m'ho diuen. No em vull erigir en res, és massa responsabilitat. Ja he hagut de fer els meus esforços per escapar dels partits que m'han volgut agafar. Vaig ser senador, que no és broma, i regidor de cultura de l'Hospitalet. Si no hagués estat un escriptor en defensa dels que no tenen veu, no m'haurien cridat per fer política. Quan es va constituir el Senat, l'esquerra catalana va necessitar algú que representés la immigració, i m'ho van vendre tan bé que m'ho vaig creure i vaig dir que sí.

E.P. Ara diria que no?

F.C. Ara diria que no, perquè em vaig adonar que des d'un càrrec polític es pot fer ben poca cosa. En un partit no ets lliure, tot s'ha de consensuar a la mida dels que manen. Estàs amb les mans lligades, i et pots trobar enmig de coses mal fetes que no has fet tu. No vull dir noms ni situacions que estan passant en aquests moments, però sé que hi ha gent que es troba emmanillada.

E.P. Com a escriptor, ¿s'ha sentit emmanillat?

F.C. Sí, per la censura. I ara també. Als mitjans on col·laboro, sé que hi ha coses que no les puc dir, que s'empiparien si les digués. Ara hi ha autocensura. Em fan gràcia els escriptors que diuen que escriuen amb llibertat absoluta. Hi ha coses que no les diria mai ni que em deixessin: no tinc dret a posar de cap de turc a ningú. Intento ser molt delicat escrivint, perquè sé que la gent té el seu corazoncico. Pots criticar molt certa persona, però si després la coneixes et sap greu, perquè veus que no és tan dolenta com semblava.

E.P. Vostè va declarar: "Si escrius bé d'algú, mai et donarà les gràcies".

F.C. Quan escrius malament d'algú, sempre ho acaba sabent, mentre que quan escrius bé d'algú és molt fàcil que no ho sàpiga mai. Jo mateix intento ser molt agraït i últimament he caigut una mica en la desídia. Tinc cartes per contestar de fa més d'un any, i em produeixen remordiments de consciència. M'agradaria aprofitar aquesta entrevista per fer des d'aquí una disculpa pública. Hi ha gent que, si no rep resposta, s'ho pren molt malament.

E.P. Bona part dels seus llibres es podrien titular *Els altres catalans*.

F.C. He anat escrivint sobre la meua situació vital. Tinc una novel·la que passa en un sanatori per a tuberculosos. No era un sanatori per a gent elegant, però el tema de l'obra no era la marginació, sinó la tuberculosi. Però sí, és evident que la majoria dels meus llibres toquen el tema dels marginats. L'assaig *Els altres catalans* va tenir una gran repercussió i va donar lloc a seqüeles com ara *Els altres catalans vint anys després*, *Encara més sobre els altres catalans...* També he escrit llibres d'encàrrec sobre el món obrer. I en certs moments vaig tenir unes manies pedagògiques i redemptoristes.

E.P. Ja no les té?

F.C. Les tinc d'una altra manera, perquè ara sé que un llibre no pot canviar el món. Tots pensàvem que quan acabés el franquisme la gent es culturitzaria, però no va ser així. Pensàvem que la dèria del futbol s'acabaria, i ja veus. He arribat a la conclusió que potser tenia unes idees equivocades sobre el gènere humà. L'anormal dec ser jo, no els altres.

E.P. A *El sant de la mare Margarida*, diu: "Sort que la literatura, a part de l'anècdota, és també el detall".

F.C. Em permeto fer petites sàtires contra aquest món de la literatura d'elit en la qual procuro no ficar-me. Sempre s'ha dit que la novel·la de pensament, la novel·la filosòfica, és millor que la literatura d'anècdota. Però, com va dir Pla, la literatura sense anècdota no és res. Sartre deia despectivament que Hemingway era un escriptor d'anècdotes, però Sartre ha passat de moda i Hemingway ha continuat tan fresc. L'anècdota és important, i el detall o la pinzellada també.

E.P. Ha escrit més de 50 llibres. ¿És prolífic per necessitat econòmica o per necessitat creativa?

F.C. Fins ara ho he estat per necessitat econòmica. Ara ja no ho sé. Pla deia que ell era un grafòman. Arriba un moment que si no escrius no saps què fer. Tampoc em sembla que jo hagi escrit molt. Ben mirat, no sé quan escric, perquè sempre sóc al carrer, o parlant amb gent, o a la ràdio. Els grans creadors es tanquen en un hotel i en vuit dies fan una novel·la. Jo això no ho he pogut fer mai, ni ganes. Però poc o molt escric cada dia. Si escrius deu línies cada dia, al cap d'un any tens un llibre. Hi ha llibres que he trigat molt a escriure'ls, i entremig n'he fet d'altres. Ara tinc una novel·la que no acabo mai, que es dirà *Piquete de ejecución*.

E.P. ¿En quin estadi es troba, aquesta novel·la?

F.C. Es va engreixant. Ja n'he escrit dos-cents folis, però em queden moltes coses per explicar. Ara estic trasbalsat perquè tinc la dona malalta i em passo el dia a l'hospital. Després m'hi tornaré a ficar. Aquesta novel·la parla del final de la nostra guerra i dels afusellaments del bàndol republicà. La meua filla n'ha llegit trossos i troba que és estremidora. Però va anar així. Estem oblidant aquella època, s'estan morint els testimonis. Hem de saber què va passar.

E.P. Serà la seva millor novel·la?

F.C. No se sap mai. Puc passar-m'hi molts anys i que el resultat final sigui un xurro.

E.P. És molt modest...

F.C. El que no sóc és vanitós. Ja he superat tot allò de ser un geni i passar a la posteritat. Si tu et creus que ets un geni, ho ets. Si et creus que passaràs a la posteritat, ¿qui et pot demostrar el contrari? Una vegada un escriptor em va dir que si ell no pensés que passaria a la posteritat, no escriuria. Però, per cregut que siguis, mai pots tenir la certesa que se't recordarà després de mort.

E.P. ¿Encara té mala consciència, el dia que no escriu?

F.C. Sí, potser per aquella antiga herència cristiana que diu que t'has de guanyar el pa amb la suor del teu front. M'agrada molt llegir. Quan llegeixo penso que hauria d'estar escrivint, i quan escric penso que hauria d'estar llegint. La cultura del treball s'ha perdut, hi ha molta gent que guanya diners sense treballar (perquè cobra una assegurança, per exemple) i no té remordiments. Ara es parla de la cultura de l'oci. Si al matí he aconseguit treballar una mica, després tot el dia me'l passo millor, ja puc vagar.

E.P. Té 75 anys. Pensa jubilar-se?

F.C. No em jubilaré d'escriure, però m'he pagat els autònoms i ara m'ha quedat una pensió. Ja em jubilaré si un dia em torno idiota o agafo el mal d'Alzheimer o em quedo paralític, que tot pot passar. En tants anys he fet molt poques vacances, perquè sempre que he marxat fora m'he endut carpetes amb papers per poder treballar. Però tot plegat compensa: la feina d'escriptor és molt gratificant.

E.P. ¿Què el gratifica més, el mateix fet d'escriure o la resposta dels lectors?

F.C. La satisfacció me la dóna la gent. Per a mi escriure és una mica incòmode. M'han agradat dues arts, la pintura i l'escriptura, però amb la pintura no vaig tenir la xamba que vaig tenir amb l'escriptura. Pintant i barrejant colors sí que trobava una satisfacció manual. Escriure és més complicat: picar tecles d'una màquina o d'un ordinador no produeix satisfacció. Però quan la gent em para pel carrer i em diu que ha llegit un llibre meu, o un article, penso que escriure val la pena. En el fons, també dec ser un vanitós.

E.P. Quan escriu, ¿és més important què diu o com ho diu?

F.C. M'interessa més el fons que la forma, però no oblidó la forma. Els llibres molt profunds però mal escrits no m'agraden. El meu estil sembla senzill, però no ho és tant. Sembla que escrigui d'una tirada i no és així: corregeixo molt, em preocupa si se m'entendrà. No vull que m'entengui només el gran escriptor o el gran filòsof sinó tota la gent que m'acostuma a llegir. No m'agradaria ser un escriptor hermètic.

E.P. Amb els anys, ¿cuida més l'estil?

F.C. Sempre l'he cuidat molt, però amb el temps n'he après. Ara consulto menys els diccionaris. Si a mi em dóna la gana de ficar paraules catalanes en un text en castellà o a la inversa, ¿per què no ho puc fer, si en fem d'angleses i de franceses contínuament? No em preocupa tant per si una paraula està admesa o no, perquè hi ha paraules que abans no eren correctes i ara els acadèmics les admeten.

E.P. Publica alternativament en català i en castellà...

F.C. Escric sempre en castellà, el català no el domino bé. Els editors decideixen si ho publiquen en català o en castellà. Durant anys els correctors de català han fet molta feina, potser ara els escriptors catalans ja dominen més l'idioma.

E.P. Escriu amb ordinador?

F.C. El faig servir a la fase final, però segueixo amb el bolígraf i la màquina d'escriure. L'ordinador em fa por, sempre penso que tocaré el botonet que no haig de tocar. La novel·la *El sant de la Margarida* ja la tenia picada a l'ordinador i em va desaparèixer tota. Sort que en tenia el manuscrit. La vaig tornar a picar a màquina, i crec que la vaig millorar. El meu ordinador és antic, no hi puc posar Internet. Tampoc sé gaire bé per què serveix. Diuen que serveix per documentar-se. Quan faci una novel·la per a la qual m'hagi de documentar, potser descobriré Internet.

E.P. Té textos al calaix?

F.C. Tinc cartes guardades en carpetes, i els meus dietaris de tota la vida. Dels meus diaris de joventut en vaig arrencar pàgines, per vergonya. Hi ha tres coses que fa molta vergonya rellegir-les: els diaris, les cartes d'amor i de vegades els poemes. A mi ara els dietaris em serveixen per fer memòria. Tinc una novel·la, *Diario para los que creen en la gente*, feta tota amb fragments dels meus diaris. No hi hauria cap editor que s'atrevís a publicar els meus diaris sencers. Té gràcia publicar un diari de Cervantes, però no un de meu.

E.P. ¿Llegirem mai els seus poemes inèdits?

F.C. En els meus llibres, quan surt un poeta, sobretot si és un mal poeta, hi fico un vers meu. Guardo per ordre tots els poemes que he fet. N'hi ha de dolents, de dolentíssims, alguns de millors, d'avantguardistes... Ara no en faig gaires. Escriure poesia és el més difícil que hi ha. Hi ha molts poetes però molt pocs de bons.

E.P. ¿Li sap greu haver estat més persona pública que escriptor?

F.C. No conec cap escriptor que estigui content de la seva sort com a escriptor. El mateix Cela, que ha guanyat el Nobel i el Cervantes, sempre està cabrejat. Si haig de tenir fantasmes per aquest motiu, val més que plegui d'escriure. Jo em trobo molta gent que em saluda perquè m'ha vist a la tele però no sap ni com em dic ni per què he sortit a la tele. Una tia de la meva dona, sempre que em presenta a algú, diu: "Mi sobrino, el que sale en la tele".

E.P. O sigui que vostè és un escriptor mediàtic...

F.C. Sí, em coneixen més per la tele i pels articles als diaris que no pas pels llibres. Per no parlar de la gent que em para i em diu: "M'agrada molt com escriu, senyor Carandell".